

Scenariusz lekcji „Listopad 1918 roku w Zagłębiu Dąbrowskim”

dostosowany dla uczniów szkół średnich

opracowanie: dr Paweł Duda

Cele lekcji:

Uczeń:

- poprawnie posługuje się terminami: Zagłębie Dąbrowskie, Okręgowa Rada Narodowa Zagłębia Dąbrowskiego, Polska Organizacja Wojskowa, rewolucja proletariacka, Czerwona Gwardia, Rady Delegatów Robotniczych, Rada Komisarzy Ludowych;
- wyjaśnia kim byli: Kazimierz Kuczewski, Henryk Bittner, Stefan Feliks Falkowski, Aleksy Bień, Ryszard Kunicki, Felicjan Sławoj-Składkowski;
- wskazuje na mapie: obszar Zagłębia Dąbrowskiego. Rozróżnia część pod okupacją niemiecką i austriacką;
- charakteryzuje położenie geograficzne Zagłębia Dąbrowskiego;
- wymienia zrywy niepodległościowe i rewolucje, w których uczestniczyli mieszkańcy Zagłębia Dąbrowskiego przed I wojną światową;
- wypisuje główne etapy działań niepodległościowych w Zagłębiu Dąbrowskim, w szczególności opisuje proces wyzwolenia części wschodniej (spod okupacji austriackiej) i zachodniej (spod okupacji niemieckiej) tego terytorium w listopadzie 1918 roku;
- wymienia siły polityczne, dominujące na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego, najważniejszych przywódców i charakteryzuje ich działania;
- tłumaczy, w jaki sposób doszło do pacyfikacji na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego;
- aktywnie pracuje w grupie;
- dokonuje selekcji informacji;
- potrafi analizować teksty źródłowe.

Metody:

- metoda aktywizująca – róża diagnostyczna (róża diagnostyczna to metoda ułatwiająca wybranie właściwej odpowiedzi na postawione pytanie. Poprzez graficzne przedstawienie wszystkich możliwości rozwiązania uczeń uzyskuje jasny ogłęd problemu);
- pogadanka;
- praca z opracowaniem merytorycznym;
- praca z prezentacją multimedialną;
- praca z mapą;
- praca z ilustracją;
- praca z tekstem źródłowym.

Formy pracy:

- indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- opracowanie merytoryczne dla uczniów i nauczycieli „Listopad 1918 roku w Zagłębiu Dąbrowskim”;
- prezentacja multimedialna;

- wybór tekstów źródłowych;
- zadania dodatkowe.

Przebieg lekcji:

Wprowadzenie do tematu lekcji

1. Przedstawienie podstawowego celu lekcji, którym jest poznanie wydarzeń, jakie rozegrały się w listopadzie 1918 roku na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego.
2. Wyjaśnienie uczniom, że na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego występowały różne siły polityczne, posiadające różne koncepcje dotyczące kształtu przyszłej Polski. Analiza przebiegu wydarzeń, jakie rozegrały się na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego przeprowadzona w dalszej części zajęć ma pomóc uczniom w zrozumieniu skomplikowanej sytuacji politycznej, charakterystycznej dla wydarzeń listopada 1918 roku.

Część główna lekcji

Zagłębie Dąbrowskie i czyn patriotyczny na tym obszarze

Nauczyciel posługując się prezentacją multimedialną charakteryzuje uwarunkowania geograficzne Zagłębia Dąbrowskiego, zwracając uwagę, że jest to obszar od 1795 roku będący częścią zaboru rosyjskiego, jednocześnie obszar przygraniczny, leżący w sąsiedztwie Niemiec i Austro-Węgier. Informuje, że w II połowie XIX wieku rozpoczął się proces uprzemysłowienia tego obszaru, w efekcie czego największe wpływy tutaj miały ugrupowania polityczne, stawiające sobie za cel ochronę praw robotników.

Wyjaśnia, że mieszkańcy Zagłębia aktywnie uczestniczyli w zrywach niepodległościowych (insurekcja kościuszkowska, powstanie styczniowe oraz rewolucja 1905 roku) i podkreśla, że na obszarze Zagłębia Józef Piłsudski planował rozpocząć powstanie antyrosyjskie w 1914 roku.

Zagłębie Dąbrowskie w latach 1914-1918

Nauczyciel wyjaśnia zasady pracy metodą róży diagnostycznej. Następnie dzieli klasę na trzy grupy. Zapisuje na tablicy hasło problemowe: „Zagłębie Dąbrowskie w latach 1914-1918” oraz wypisuje pod nim trzy zagadnienia dotyczące tematu, którymi będą się zajmować poszczególne zespoły:

- I grupa – *Zagłębie Dąbrowskie w czasie wielkiej wojny,*
- II grupa – *Wyzwalanie wschodniej części Zagłębia spod okupacji austriackiej*
- III grupa – *Wyzwalanie zachodniej części Zagłębia spod okupacji niemieckiej*

Każda z drużyn po zapoznaniu się z odpowiednim fragmentem opracowania merytorycznego wypisuje hasła związane z przydzielonym zagadnieniem. Kolejni przedstawiciele grup odpowiadają na pytania dotyczące tematyki opracowywanej przez dany zespół i uzupełniają schemat na tablicy.

• I grupa

Kto zajął obszar Zagłębia w czasie wojny i jak podzielono ten obszar? Kogo popierali mieszkańcy Zagłębia w czasie I wojny światowej i jak się to przejawiało? Jaka organizacja o charakterze narodowym powstała na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego, co sobie stawiała za cel i jakie były jej przykładowe działania? Dlaczego doszło do zmiany sytuacji politycznej i w jaki sposób się to przejawiało w Zagłębiu Dąbrowskim?

Wypowiedź grupy uzupełnia nauczyciel przy użyciu prezentacji multimedialnej.

• II grupa

Jak przebiegał proces wyzwolenia wschodniej części Zagłębia Dąbrowskiego spod okupacji austriackiej? Jakie siły polityczne brały udział w rozbrajaniu wojsk austriackich? Jakie były ich cele? Kto nimi kierował? Która grupa ostatecznie zdobyła przewagę na tym obszarze? Dodatkowo jeden z uczniów czyta i analizuje tekst źródłowy nr 1 („Listopad 1918 roku w Zagłębiu Dąbrowskim”, s. 14).

Wypowiedź grupy uzupełnia nauczyciel przy użyciu prezentacji multimedialnej.

• III grupa

Jak przebiegał proces wyzwolenia zachodniej części Zagłębia Dąbrowskiego spod okupacji niemieckiej? Jakie siły polityczne brały udział w rozbrajaniu wojsk niemieckich? Kto nimi kierował? Która grupa ostatecznie zdobyła przewagę na tym obszarze? Dodatkowo jeden z uczniów czyta i analizuje tekst źródłowy nr 2 („Listopad 1918 roku w Zagłębiu Dąbrowskim”, s. 14).

Wypowiedź grupy uzupełnia nauczyciel przy użyciu prezentacji multimedialnej.

Uspokojenie sytuacji w Zagłębiu Dąbrowskim

Nauczyciel podsumowuje pracę uczniów, wykazując, że na skutek wydarzeń, jakie rozegrały się w listopadzie 1918 roku na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego ukształtowały się dwa różne ośrodki władzy podlegające Rządowi Lubelskiemu, na którego czele stali przedstawiciele rywalizujących ze sobą sił politycznych: socjalistów z PPS we wschodniej części (Kuczewski) i endecji w zachodniej (Falkowski). Ponadto udowadnia istnienie trzeciej siły w postaci radykałów z SDKPiL i PPS-Lewica.

Następnie nauczyciel wyjaśnia dlaczego i w jaki sposób doszło do uspokojenia sytuacji politycznej w Zagłębiu Dąbrowskim, zwracając szczególną uwagę na osoby Ryszarda Kunickiego oraz Felicjana Sławoja-Składkowskiego.

Rekapitulacja - podsumowanie tematu

1. Nauczyciel i uczniowie wspólnie dokonują analizy uzupełnionego schematu róży diagnostycznej i odpowiadają na pytanie: jak kształtowała się sytuacja polityczna w Zagłębiu Dąbrowski w czasie I wojny światowej? Jakie siły polityczne brały udział w wyzwoleniu tego obszaru w listopadzie 1918 roku.
2. Uczniowie wykonują zadanie dodatkowe polegające na pracy z tekstem źródłowym oraz mapą („Listopad 1918 roku w Zagłębiu Dąbrowskim”, s. 16 i 17).